

ELS EFECTES DE LA CRISI A BALEARS (XV)

LA CRISI DE LES PENSIONS

*Dedicam aquest el número 18 de **TEMES SOCIOECONÒMICS GADESO** a analitzar les dades més recents i, alhora, més rellevants sobre les pensions públiques. En alguns casos ens referirem a dades de l'any 2012 i en altres ens haurem de referir a dades de 2011. Malauradament la publicació de micro dades de les principals prestacions de la Seguretat Social té, fins ara, un considerable retard. És més, algunes de gran utilitat per observar el tarannà i composició de la cistella de les pensions, només estan a l'abast del públic en general (entre els que ens trobem nosaltres) a la Memòria Anual del CES de les Illes Balears. En aquest sentit, manifestam la nostra preocupació que aquesta informació desaparegui com a conseqüència del tancament del CES. Tant de bo l'administració no privi a la societat d'una informació de tant de valor per conèixer les entranyes d'unes prestacions absolutament cabdals pel benestar de molta gent.*

*La vocació de flaix d'aquesta publicació s'ha accentuat en aquest número. La informació que hi podíem incloure és molta però, com és sabut, amb **TEMES SOCIOECONÒMICS GADESO** no pretenem fer un estudi a fons del tema que tractam. El nostre objectiu és únicament posar a l'abast dels lectors i lectores les dades comentades d'allò que consideram més rellevant i, si s'escau, realitzar alguna proposta. En qualsevol cas, val a dir que el fet de presentar la informació de manera esquemàtica, no vol dir que no sigui suficient. Segur que en les properes pàgines hi trobareu informació imprescindible sobre la situació de les pensions de la Seguretat Social a Balears com per poder seguir un debat que sembla inevitable: el d'una nova reforma del sistema de pensions públiques.*

1.- Introducció

L'article 50 de la Constitució Espanyola diu que "*Els poders públics garantiran, mitjançant pensions adequades i periòdicament actualitzades, la suficiència econòmica als ciutadans durant la tercera edat. Així mateix, i amb independència de les obligacions familiars, promouran el seu benestar mitjançant un sistema de serveis socials que atendran els seus problemes específics de salut, habitatge, cultura i oci*". Per tant, hom pot afirmar que la recuperació de la democràcia -després de la llarga dictadura franquista- va estar associada a la concepció de l'Estat Social. Però sembla que la crisi propiciï un escenari en el qual l'imperatiu constitucional de "*Els poders públics garantiran...*" és substituït per una invocació a altres factors més relacionats amb els anomenats mercats. És a dir la garantia dels poders públics perd pes i esdevé prioritari el guany privat. La garantia de suficiència dels ciutadans sembla decaure davant les exigències de contenció dels dèficits públics.

En el cas de les pensions públiques s'imposa el denominat "*factor de sostenibilitat*" que se suposa té l'objectiu de mantenir la proporcionalitat entre les contribucions al sistema (cotitzacions a la Seguretat Social) i les prestacions esperades del mateix (pensions, fonamentalment de jubilació). Però el problema és que allò que està en crisi és el sistema de contribucions per mor de la crisi de l'ocupació i de la baixada dels salaris. La devaluació interna instrumentalitzada amb les polítiques d'austeritat compulsiva i la Reforma Laboral, provoca una forta devaluació del finançament del sistema públic de pensions. Es a dir, el sistema actual de pensions, a l'estar basat en les cotitzacions, té problemes financers a curt i mig termini derivats de la destrucció d'ocupació i de la devaluació dels salaris. Els problemes a llarg termini estan més associats al creixement demogràfic, la millora de l'esperança de vida i la consegüent permanència en el sistema. Mentre no es solucioni el problema del finançament del sistema, les reformes basades únicament en la reducció de costos (i de prestacions) estan abocades al fracàs.

La qüestió clau és: Fins a on es poden reduir les quanties de les pensions, i dificultar a les persones l'accés al sistema, sense enviar en orris la "*suficiència econòmica dels ciutadans durant la tercera edat*"? Davant aquesta qüestió cada cop semblen més sòlides i legitimades les propostes d'incloure els impostos al finançament de les pensions.

Per un altre costat, no es pot menystenir l'enfrontament d'interessos en aquest àmbit: Un sistema públic de pensions sòlid i segur és una gran dificultat perquè progressi el negoci privat. En aquest sentit val a dir que la Direcció General de Seguros i el Fons de Pensions -depenent del Ministeri d'Economia i Competitivitat- han engegat els treballs per a la possible implantació general i obligatòria de plans de pensions privats d'ocupació per els treballadors i treballadores per compte aliena (no autònoms ni funcionaris). De confirmar-se aquesta actuació, seria una passa decisiva envers a una societat més descohesionada i molt més dual.

En qualsevol cas vegem quin és a grans trets la situació de les pensions a Balears.

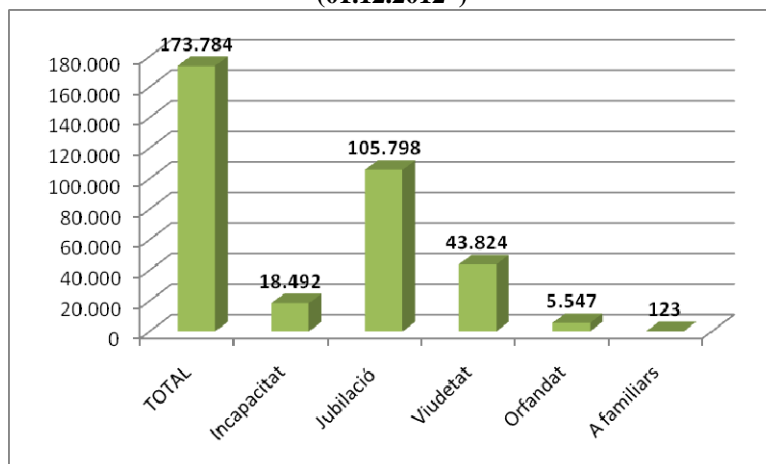
2.- Les xifres més rellevants:

- ✓ El total de població balear beneficiaria de pensions de la Seguretat Social arriba, l'any 2012, a 173.784 persones. El 19,1% del total de població major de 16 anys.
- ✓ El col·lectiu majoritari és el de pensionistes de jubilació, amb un col·lectiu de 105.798 persones (el 60,1% sobre el conjunt de persones beneficiaries)
- ✓ El segon col·lectiu en importància és el de pensionistes de viudetat, que suma un total de 43.824. És a dir, una de cada pensió pagada és de viudetat.
- ✓ Durant l'any 2012 s'han incorporat 11.349 persones preceptores de pensions.
- ✓ L'any 2012 acabà amb un valor mitjà del total de pensions en vigor de 764,88 euros. I amb una pensió de jubilació de 872,46 euros.
- ✓ El conjunt de pensions noves tenen un valor mitjà de 930,06 euros i de 1129,19 euros per la pensió de jubilació.
- ✓ La diferència de les pensions noves en relació al total de pensions en vigor és del +21,60% pel total de pensions i del 29,43% pel que fa a la pensió de jubilació.
- ✓ En el quinquenni 2008-2012 el número de pensions de jubilació s'ha incrementat en 10.368 persones (un 9,8%). La quantia del total de pensions de jubilació en vigor s'ha augmentat 132,35 euros, és a dir un 15,2 %. Pel que fa a les jubilacions mitjanes noves el creixement és de 77,89 euros (un 6,9%).
- ✓ El percentatge de la pensió de la jubilació en relació al darrer salari cobrat és del 68,4 a Balears i del 78,3 en el conjunt de l'Estat Espanyol.
- ✓ La pensió mitjana dels homes fou, l'any 2011, un 38,4% superior a la de les dones.

3.- La població beneficiària

La primera gràfica que comentam és la que fa referència al nombre de persones que cobren alguna pensió. Allò més rellevant és que el total de població beneficiària per alguna d'aquestes prestacions de la Seguretat Social arriba al 19,1% del total de la població major de 16 anys. Aquesta dada ens dona una idea de la importància que tenen les pensions des d'una perspectiva econòmica (massa monetària per al consum i l'estalvi) i per el benestar social.

**TOTAL PENSIONS EN VIGOR
(01.12.2012*)**

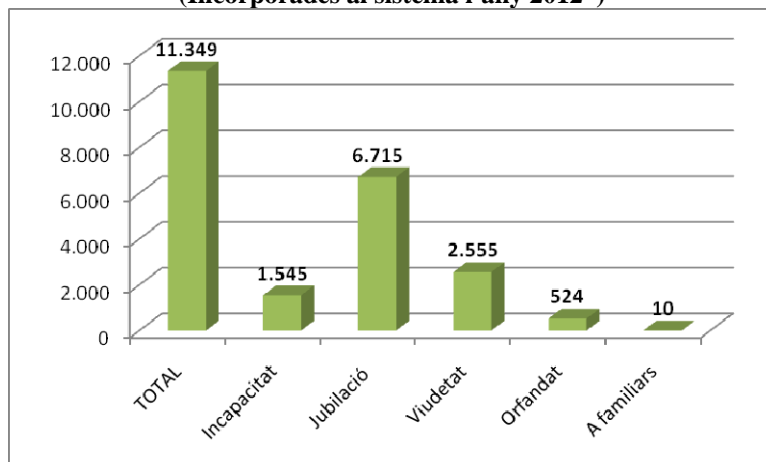

Font: Elaboració pròpia a partir de dades del Ministeri d'Ocupació i Seguretat Social.
*Empram les dades de desembre perquè en matèria de pensions en vigor (totes les que es paguen independentment de l'antiguitat de reconeixement) es pot considerar la mitjana del que ha succeït durant l'any.

De la gràfica anterior també s'han de comentar dues coses: a) el pes molt majoritari de les Pensions de Jubilació (el 60,1% sobre el conjunt de la cistella) i b) que una de cada pensió pagada és de viudetat (25,2% del total).

A la següent gràfica podem observar la incorporació de nous pensionistes durant l'any 2012. Dels 11.349 nous preceptors més dels 59% són pensionistes per jubilació i més d'un 22,5% son de viudetat.

**TOTAL DE PENSIONS NOVES
(Incorporades al sistema l'any 2012*)**

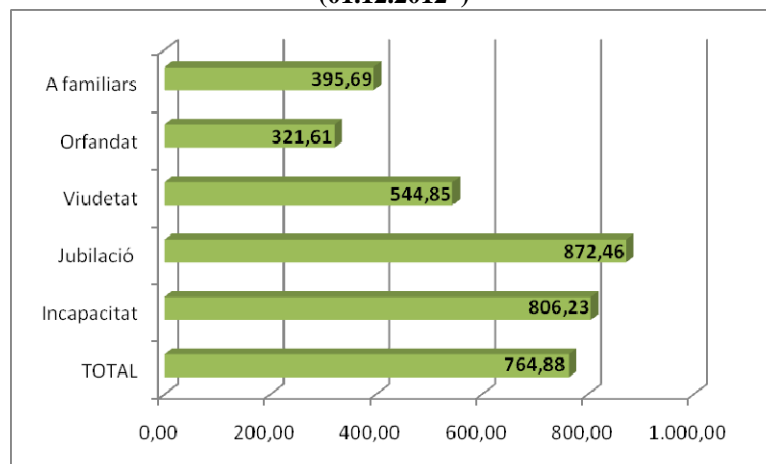
Font: Elaboració pròpia a partir de dades del Ministeri d'Ocupació i Seguretat Social
*Empram la suma de totes les pensions reconegudes durant l'any perquè el ritme de reconeixement depèn de tràmits administratius. Aquesta dada reflecteix el que ha succeït durant l'any.

4.- Quantia de les pensions

En aquest apartat tractam un aspecte cabdal: La quantia de les pensions. Per tenir una informació el més completa possible s'ha de parlar de dues quanties. Per una banda la del total de les pensions en vigor que, l'any 2012, tingueren un valor de 764,88 euros. Val a dir que en aquesta mitjana hi ha pensions amb una quantia d'un ventall que va des de menys de 150 euros fins a les de més 2.466,21 euros (dades de 01.10.2012) i que aquests valors reflecteixen els valors inicials de les pensions i, a més de les revaloritzacions, l'efecte de substituir les pensions que es donen de baixa -normalment les més antigues i de menys quantia- per pensions noves que es donen d'alta i que generalment són de major valor.

En qualsevol cas val la pena observar que la pensió de jubilació -la més nombrosa i la que és més clarament substitutiva de qualsevol altra percepció salarial- té un valor de 872,46 euros.

**TOTAL PENSIONS EN VIGOR. QUANTIA EN EUROS I MES
(01.12.2012*)**

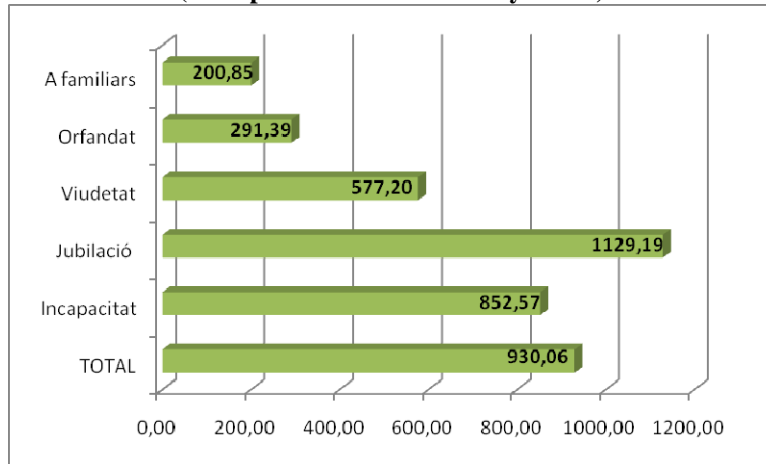

Font: Elaboració pròpia a partir de dades del Ministeri d'Ocupació i Seguretat Social.

*Empram les dades de desembre perquè en matèria de pensions en vigor (totes les que es paguen independentment de l'antiguitat de reconeixement) es pot considerar la mitjana del que ha succeït durant l'any.

Per una altra banda s'ha de parlar de les pensions noves (les que s'han reconegut durant l'any 2012). És una dada molt important perquè reflecteix el tarannà actual del sistema. En aquest sentit la gràfica següent ens indica que les pensions noves tenen un valor mitjà de 930,06 euros pel conjunt de la cistella i de 1129,19 euros per la pensió de jubilació.

**TOTAL DE PENSIONS NOVES. QUANTIA EN EUROS I MES
(Incorporades al sistema l'any 2012*)**

Font: Elaboració pròpia a partir de dades del Ministeri d'Ocupació i Seguretat Social
 *Empram la mitjana de totes les pensions reconegudes durant l'any perquè el ritme de reconeixement depèn de tràmits administratius. Aquesta dada reflecteix el que ha succeït durant l'any.

Una vegada comentades les dues gràfiques anteriors és il·lustratiu observar el percentatge de guany de les pensions reconegudes recentment en relació al conjunt de pensions, diguem-ne, històriques. En valors mitjans el conjunt de pensions guanya un 21,60% i la pensió de jubilació ho fa un 29,43%.

**VARIACIÓ QUANTIA DE PENSIONS EN VIGOR I NOVES
(Any 2012)**

TOTAL CONTINGÈNCIES	+21,60%
PER TIPUS DE CONTINGÈNCIA	
Incapacitat	+5,75%
Jubilació	+29,43%
Viudetat	+5,94%
Orfandat	-9,40%
A favor de familiars	-49,24%

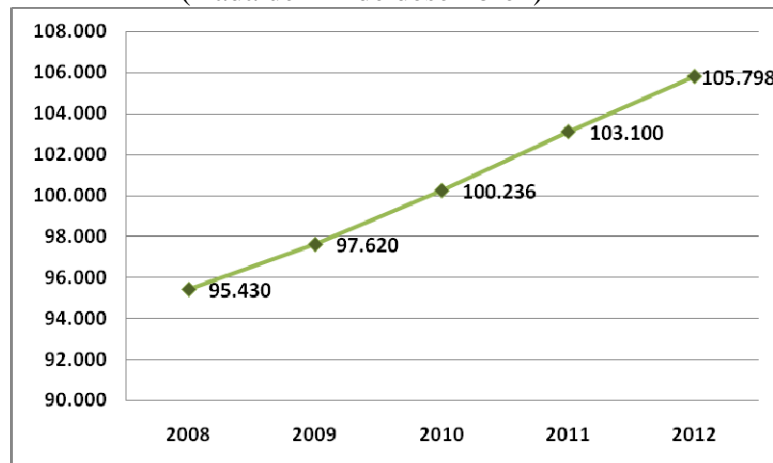
Font: Elaboració pròpia a partir de dades del Ministeri d'Ocupació i Seguretat Social

5.- Les pensions de jubilació

La pensió per jubilació és, sens dubte, la més important del conjunt de la cistella de pensions i del conjunt de l'acció protectora de la Seguretat Social. Per això hem pensat que seria interessant aprofundir en tres aspectes:

1.- El creixement del número de pensionistes per jubilació: En el primer quinquenni de l'actual crisi (2008-2012) el col·lectiu s'ha incrementat en 10.368 persones (un 9,8%).

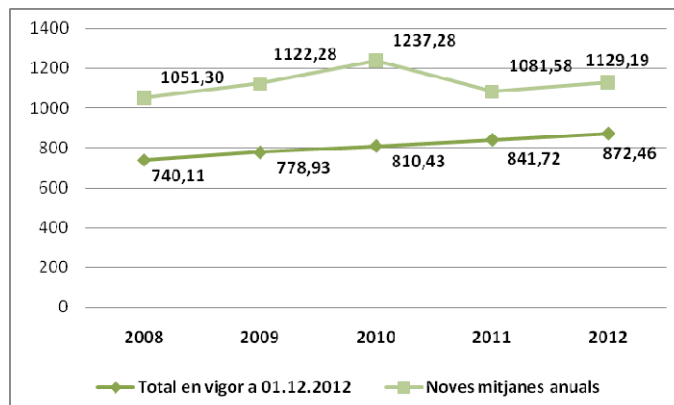
EVOLUCIÓ DEL NÚMERO DE PENSIONS DE JUBILACIÓ EN VIGOR
(Dada de l' 1 de desembre*)

Font: Elaboració pròpia a partir de dades del Ministeri d'Ocupació i Seguretat Social

2.- L'evolució del valor de la jubilació. A la gràfica següent és pot observar com l'evolució del conjunt de jubilacions en vigor té una trajectòria moderadament ascendent. En el quinquenni augmenta 132,35 euros, és a dir un 15,2 %. Pel que fa a les jubilacions mitjanes noves el creixement és menor: 77,89 euros (un 6,9%). En el primer cas, l'efecte de sortida de pensions antigues, generalment de baixa quantia, i la incorporació de les noves amb major valor, manté la tendència a l'alça. Les noves comencen a notar els símptomes de les darreres reformes i, probablement, la baixada de cotitzacions immediatament anteriors a la jubilació. És molt probable que el retrocés de 2011 estigui motivat per l'accés a la jubilació de moltes persones procedents de l'atur.

EVOLUCIÓ DE LA QUANTIA DE LES PENSIONS DE JUBILACIÓ

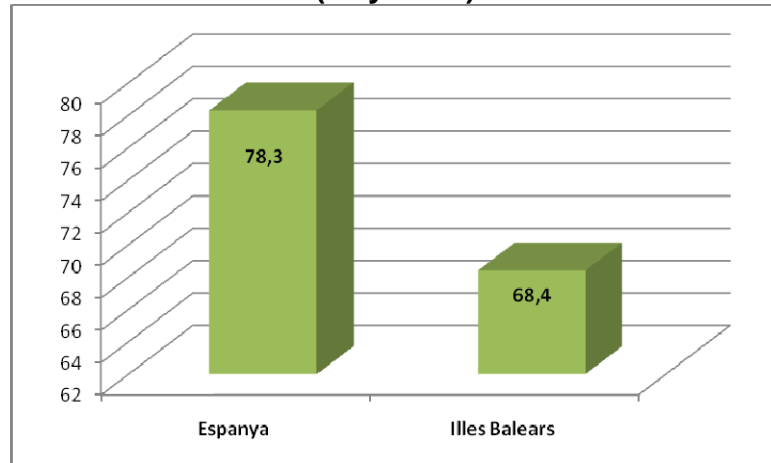

Font: Elaboració pròpia a partir de dades del Ministeri d'Ocupació i Seguretat Social

3.- Dos aspectes que, tot i que les dades disponibles són de l'any 2011, ens han semblat especialment rellevants i amb tota seguretat amb dades de 2012, sofriran poca variació.

La primera és la que fa referència al percentatge de la pensió de la jubilació en relació al darrer salari cobrat:

TAXA REPOSICIÓ SALARI DE LA PENSÍO DE JUBILACIÓ (Any 2011)

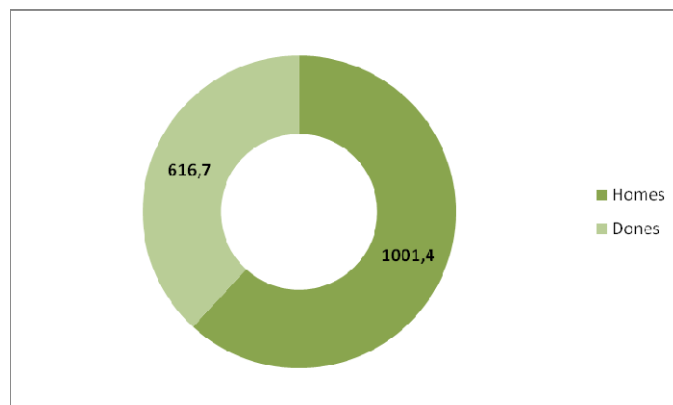

Font: Elaboració pròpia a partir de dades del Ministeri d'Ocupació i Seguretat Social

Que les pensions de jubilació de Balears tinguin casi 10 punt menys que les del conjunt d'Espanya és degut, entre altres coses, al major pes del sector serveis en el mercat laboral illenc i fonamentalment a carreres de cotitzacions més curtes per mor de l'estacionalitat històrica.

L'altra qüestió és la diferència del valor mitja de la jubilació entre homes i dones. La pensió mitjana dels homes fou, l'any 2011, un 38,4% superior a la de les dones.

PENSÍO MITJANA DE JUBILACIÓ SEGONS SEXE (Any 2011)

Font: Elaboració pròpia a partir de dades del Ministeri d'Ocupació i Seguretat Social

6.- Conclusions i propostes de la Fundació Gadeso:

⇒ Les pensions públiques són claus per la cohesió social, i una peça fonamental de l'Estat del Benestar.

⇒ El sistema públic de pensions no està al marge del risc de privatització.

⇒ La situació d'atur massiu i el procés d'empobriment, de devaluació interna, que afecta prioritàriament a les classes mitjanes i baixes, ja se nota en les quanties de les pensions de jubilació.

⇒ Des de la Fundació Gadeso opinam que:

- **Ja es pot parlar de crisi de les pensions en termes de suficiència.** Tingui's en compte que per una banda, l'atur de llarga durada afecta cada vegada a més persones i, per una altra, el número de llars amb tots el seus membres actius en atur ha augmentat molt. Per la qual cosa, cada cop hi ha més persones en edat i capacitat de treballar, que malviuen amb la pensió dels pares o padrins.
- **És cabdal augmentar la transparència i informació de l'estat de la situació del sistema públic de pensions.** En aquest sentit consideram que s'haurien de millorar el contingut i accessibilitat del públic en general a les estadístiques sobre pensions. Seria imperdonable que s'eliminés la informació que, fins ara, proporcionava la Memòria del CES de les Illes Balears.
- **El consens polític i social és bàsic per a qualsevol reforma de les pensions.** És bàsic reforçar els marcs de diàleg social existents. El "Pacte de Toledo", com àmbit polític-institucional de diàleg i consens, s'hauria de preservar a qualsevol intent de imposició d'organismes supraestats.

Una publicació de la Fundació Gadeso

www.gadeso.org